

Павленко В.В. Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні / В.В. Павленко // Навчання та виховання дітей з особливими освітніми проблемами: теорія та практика: Зб. праць вчених, молодих науковців, педагогів-практиків / За ред. доц. Борейка О.М. – Житомир: ЖДУ, 2016 с. – 150 с. – С. 25–30.

В.В. Павленко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні

Довгий час основним інститутом виховання дітей з різними захворюваннями в Польщі, вважалися спеціальні школи, організовані за принципом навчання дітей, які мають певний недолік. Дитина, що закінчила спеціальний заклад стає перед проблемами отримання професійної освіти, підготовки до життя у реальній дійсності, адаптації в суспільстві здорових людей.

З кінця 70-х років ХХ століття у Польщі є популярною альтернативна система, яка пропонує організацію інклюзивної освіти і виховання дитини з особливими потребами в умовах масових загальноосвітніх закладів.

Вперше в Україні Законом України від 06 липня 2010 року № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» врегульовано питання про інклюзивне навчання у загальноосвітніх навчальних закладах та про навчально-реабілітаційні центри як новий тип навчального закладу для дітей з особливими потребами.

Англійське дієслово «inclusion» перекладається, як «утримувати, включати, мати місце в своєму складі». Рух назустріч інклюзії включає в себе ряд змін на рівні цілого суспільства та малої громади, які супроводжуються розробкою правових норм на міжнародному рівні. Вперше інклюзія була

підтримана Всесвітньою декларацією прав людини у 1948 р. і знаходить відображення у всіх міжнародних документах у сфері освіти [5].

Одне з основних *завдань* Всеукраїнського фонду «**Крок за кроком**», який було засновано в 1999 році Міжнародним фондом «Відродження» (м. Київ) і Міжнародним центром розвитку дитини (Вашингтон, США) – створення та розвиток умов для отримання якісної освіти в загальноосвітньому закладі для дітей з особливими навчальними потребами.

Місія Всеукраїнського фонду «**Крок за кроком**»:

- ✓ сприяти втіленню освітніх реформ з реалізації особистісно-орієнтованої, інклюзивної освітньої моделі з активним залученням сімей і громад, шляхом проведення тренінгів для освітян, батьків, представників громадських організацій;

- ✓ ініціювання та реалізації проектів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для усіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами;

- ✓ залучення сімей і громади до освітнього та управлінського процесів.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [3].

Завданнями інклюзивної школи є не тільки створення умов для розвитку хворих дітей серед здорового середовища однолітків та формування толерантного відношення батьків, вчителів та учнів до дітей з обмеженими можливостями, але й досягнення повної освітньої інтеграції, що незмінно веде до прогресу.

Хорошим прикладом впровадження неперервної інклюзивної освіти в Польщі є інфраструктура місто Ґнезно (Gniezno). Освітня система побудована таким чином, що від самого народження людина з особливими потребами включена в систему навчання і виховання поряд зі здоровими людьми.

Підготовки дітей з обмеженими можливостями до інтеграції в систему загальної освіти здійснюється в родині або в спеціалізованих денних центрах для батьків. І за півроку перед тим, як віддати дитину до звичайної школи в Польщі розпочинається робота з батьками і вчителями: активне спілкування, обмін програмами та досвідом. Існує підготовка до інтеграції в якій найбільшу роль відіграють батьки.

Важливим для навчальних закладів є специфічна побудова *приміщень*: вхід обладнаний пандусами для дітей з порушенням опорно-рухового апарату, які використовують під час пересування інвалідний візок, милиці, тростинки чи інші засоби; широкі двері та бильця спрощують пересування; також передбачено окремі туалетні кімнати для дітей з особливими потребами. В лекційних та ігрових кімнатах парти та меблі розташовані таким чином, щоб і дітям, і координатору було зручно сприймати навчальний матеріал та пересуватися. Наявні реабілітаційні та терапевтичні кімнати для занять фізкультурою та лікувальних вправ. З кожною дитиною працюють за особливим індивідуальним навчальним планом, що є основним документом, який вміщує детальну інформацію про стан здоров'я і послуги, які повинна отримати дитина з певними освітніми проблемами. Учні інтеграційних класів беруть активну участь у житті школи: конкурсах, змаганнях, подорожах та відпочинку. Кожна установа має психолога, логопеда, реабілітолога та методиста. Вчителі, крім основної спеціальності, отримують додаткову освіту у вищих начальних закладах.

Освітні заклади, які претендують на статус інклюзивних, мусять визнати, що більшість їх існуючої до цих пір практики і спосіб мислення спиралися на «медичну схему обмеженості». Заклади освіти, які хочуть виконувати функцію інклюзивних, мусять прийняти підхід (метод) «соціальної схеми обмеженості», а також усунути бар'єри, які роблять неможливою повну участь дітей з обмеженими можливостями в освітньому процесі. Найкращим чином на проведення змін всієї системи є перепідготовка всіх працівників через

досвідчених осіб з обмеженими можливостями, що проводять таку підготовку [2].

Інклюзивне навчання ставить серйозні завдання перед освітньою системою і функціонуванням окремих закладів, мобілізує до удосконалення програм і методів навчання, стимулюючи розвиток компетенції вчителів. Поширює, крім того, такий «культурний клімат», який дозволяє більш «еластичніше» відповідати на потреби всіх дітей та молоді в даному середовищі.

У Польщі до кандидата на посаду вчителя висуваються вимоги, що стосуються кваліфікації, моральних позицій, відмінного здоров'я. Кваліфікаційні запити на посаді вчителя встановлює стаття 9.1. Карти вчителя, а також ухвала міністра Національної Освіти від 10.10.1991 року, у яких зазначається, що посаду вчителя може займати особа, яка має вищу освіту з відповідною педагогічною підготовкою або закінчила установу, що здійснює підготовку вчителів і виконує роботу на посаді, для якої є достатні кваліфікації; дотримується основних моральних принципів; виконує необхідні оздоровчі умови для виконання професії.

Професія педагога для спеціалізованих шкіл є своєрідною професією, що має свою специфіку. Варто звернути увагу на те, що істотним є той факт, що вихованці спеціалізованих шкіл розпочинають навчання у дошкільному віці і продовжують навчання до 26 років (зокрема, у Польщі), тобто до періоду професійного навчання, а в деяких випадках – до часу адаптації до професії.

Роль учителя – це не лише виконання програми навчання, хоч би якою вона не була досконалою, але це вихід поза рамки цих закладів через впливи ревалідаційні, соціальні, а перш за все реабілітаційні, оскільки вчитель хоче досягти задуманої мети, то мусить діяти сукупно, впливаючи на інтелектуальний і фізичний розвиток свого вихованця.

Підготовка вчителів у Польщі для роботи в спеціалізованих школах здійснюється в Академії спеціальної педагогіки, цим займаються також заклади професійної освіти і Центри професійного удосконалення.

Вище названі заклади сприяють вихованню спеціальних педагогів, яких, «зазвичай, визначають як працівників спеціального виховання або вчителів-вихователів, що працюють у шкільній спеціальній справі». Завдання спеціального вчителя «не відрізнятимуться в основних моментах від завдань вчителя основної школи».

Н. Borzyszkowska визначає завдання, які повинен виконувати такий вчитель: формувати у вихованців віру у власні можливості, а також розвивати їхню здатність до позитивної самооцінки; цікаво і зручно для учнів організовувати їм заняття; передавати практичні знання, пов'язані як з професією, так і з загальним розвитком. Такий вчитель має бути підготовлений в декількох сферах і спеціалізаціях спеціальної педагогіки, тобто у тифлопедагогіці (для осіб з вадами зору), сурдопедагогіці (для осіб з вадодо слуху) [1, с. 5–8].

В Україні спонсорами таких закладів виступають Міністерство Освіти, Європейська Унія, громадські та юридичні організації та фірми, які надають можливість придбати специфічне обладнання для вихованців. На разі в нашій державі також створені експериментальні інклюзивні школи в таких містах як Київ, Львів на основі різноманітних освітніх проектів. Так, з 2003 року розпочато програми «Через освіту до соціальної інтеграції», «Інклюзивна освіта в Україні – шлях до дій» (2005 р.), «Впровадження інклюзивної освіти в Україні» (2007 р.), «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2001–2011 рр.), Метою проектів є вивчення та аналіз проблем освіти та професійної реабілітації людей з інвалідністю, моніторинг діяльності системи спеціального та інтегрованого навчання інвалідів тощо [5].

Отже, інклюзивне навчання в загальноосвітніх закладах – альтернативне навчанню в спеціалізованих закладах і має ряд переваг. Перше і саме головне – дитина вчиться життєдіяльності в суспільстві здорових людей, у неї формується направленість до нормального, повноцінного життя і тут головне в тісному

співробітництві з сім'єю, сформувані у дитини сприйняття своєї хвороби не як обтяжливої життєвої обставини, а як певного образу життя.

Список використаних джерел

1. Borzyszkowska H. Oligofrenopedagogika / H. Borzyszkowska. – Warszawa, 1985. – 30 s.
2. Wyczesany J., Kukułka A. Ideja integracji w nowych strukturach edukacyjnych – szanse i zagrożenia / J. Wyczesany, A. Kukułka // Dylematy pedagogiki specjalnej. – Kraków : AP, 2000. – 36 s.
3. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Програма «Інклюзивна освіта». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ussf.kiev.ua./index.php?go=Inklus>
4. Національна Асамблея Інвалідів України. Програма: «Через освіту до соціальної інтеграції». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naiu.org.ua>
5. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. – К. : 2007. – 128 с.